

Trandafir Jurjovan, Folclor muzical românesc din Ovcea, Societatea cultural-artistică Steaua, Ovcea 1983, 431 str. + 16 tabl.

U uvodnoj studiji autor daje nekoliko podataka o naselju Ovča kraj Pančeva, kao i o njenim meštanima, sa geografskog, istorijskog, demografskog, lingvističkog i društveno-kulturnog aspekta i izlaže folklorne kategorije koje srećemo u muzičkom folkloru Ovče. Tekst uvodne studije preveden je u celosti na srpskohrvatski, a ukratko je izložen u rezimeu na engleskom.

Izuvez uspavanki, koje nisu obuhvaćene u ovom radu, autor predstavlja gotovo sve folklorne kategorije koje se mogu sresti i u muzičkom folkloru Rumuna iz Vojvodine, i to: dečiji folklor, obredne i običajne pesme i igre – dodole, koledje, vertep, klokalica, smrt i sahrana – tuženje i predika, svadba i svadbeni običaji, epske pesme [balade], lirske "svakodnevne" pesme i igre. Kao aneks teoretskim razmatranjima autor prilaže: pregled muzičkih leštvičica, rečnik sa tumačenjem dijalektalnih reči, indeks grade po folklornim kategorijama, indeks kazivača po azbučnom redu, fotografije i bibliografiju. Predgovor zbirci napisao je prof. Radu Flora sa Univerziteta u Beogradu.

Sa metodološke tačke gledišta, pored karakterističnih podataka o običajima, autor izlaže i podatke o morfološkim elementima teksta i muzike, kao što su: tematika i pojedine stilske osobnosti, sistem versifikacije, tonski sistemi, muzička forma, ritam i, obično, stil izvođenja.

O bogatstvu i raznovrsnosti muzičkog folklora iz Ovče govori nam i podatak da je Trandafir Žuržovan ličnim istraživanjem u ovom mestu, objavljenim 1963, 1973, 1974. i 1980-82. godine, velikim svojim zalaganjem sakupio 265 pesama i igara, od kojih je objavio 208 melodija u ovoj zbirci. Od tih pesama izdvajaju se – kako tematski tako i sa

muzičkog stanovišta – balade, kao jedna reprezentativna folklorna kategorija ovčanske vokalne tradicije. To se da lako zaključiti iz bogatog i raznovrsnog književnog sadržaja objavljenih balada, kao i na osnovu varijeteta tonskih sistema, od prepentatonskih do tonalnih sistema, inače tipične muzičke strukture ne samo u baladama vojvodanskih Rumuna već i u strukturi "svakodnevnih" rumunskih pesama iz Banata.

U celini gledano, rumunske narodne pesme i igre obuhvaćene u ovoj monografiji predstavljaju dragocen folklorni materijal naročito za prodbujivanje budućih etnomuzikoloških istraživanja kod Rumuna u Vojvodini, imajući u vidu činjenicu da se brojne pesme iz ove zbirke mogu sresti danas i u drugim mestima iz Banata sa rumunskim življem.

Na kraju ovog informativnog prikaza treba istaći da posebna zasluga za objavljuvanje ove knjige pripada kako autoru Trandafiru Žuržovanu tako i amaterima Kulturno-umetničkog društva Societatea cultural-artistica "Steaua" iz Ovče, mesta nedaleko od Beograda, koje je kao izdavač omogućilo objavljuvanje do sada prve monografije o muzičkom folkloru Rumuna u Jugoslaviji.

NICE FRACILE

Dimitrije O. Golemović, Dvoglasno pevanje novije seoske tradicije u Srbiji, izdanje autora, Beograd 1981, 52 + CXXV str.

Prema naslovu rada mogao bi se očekivati presjek različitih tipova dvoglasja u repertoaru novije glazbene tradicije u selima Srbije. Međutim, terminom "dvoglasno pevanje novije seoske tradicije" autor obilježava samo jedan od tipova dvoglasnih oblika, posebnih karakteristika - homofono dvoglasje, staro "oko stotinjak godina", u kojem drugi glas

prati prvi najčešće u paralelnim tercama s karakterističnim završetkom u sazvuku čiste kvinte. Osim u Srbiji, ovaj izvanredno vitalan tip dvoglasja, poznat pretežno pod nazivom "na bas", snažno je prisutan u folklornoj glazbi različitih predjela Bosne i Hercegovine i Hrvatske.

Velika popularnost i široka rasprostranjenost ovog dvoglasnog oblika potakla je autora da mu se posebno posveti, to više što ga dotadašnji etnomuzikološki radovi iz SR Srbije, iako su registrirali njegovu prisutnost, nisu u dovoljnoj mjeri obradili jer su u prvom redu bili koncentrirani na stariju glazbenu tradiciju.

Osim građe sakupljene vlastitim istraživanjima u Ivanjičkom Starom Vlahu, Tamnavi i Takovskom predjelu [od 1977. do 1980. god.], Golemović uzima u obzir i gradu fono-arhiva Fakulteta muzičke umetnosti u Beogradu, fonotekе Radio-Beograda, primjere snimljene na gramofonskim pločama te notne zapise ovog oblika [kako iz Srbije tako i iz Bosne i Hercegovine i iz Hrvatske] objavljenе u etnomuzikološkoj literaturi.

Kako je isključivo glazbeni kriterij odredio temu ovog rada, tako je i najveći dio uvodne studije posvećen samim glazbenim obilježjima ovog oblika. Nakon kraćeg uвода u kojem govori o prisutnosti i općenito o slaboj zastupljenosti tradicijskih glazbenih oblika u suvremenom repertoaru, o istiskivanju starijih oblika dvoglasja novijim te rezimira podatke i zaključke o "pjevanju na bas" iz ranijih etnomuzikoloških radova, u srednjem dijelu studije autor iznosi rezultate detaljne muzikološke analize velikog broja glazbenih primjera, od kojih je sâm transkribirao 290 primjera i jedan dio [135] uvrstio i u ovaj rad. Analizom *melodijskih karakteristika* autor izdvaja sedam najvećih tipova napjeva, govori o melodijskim linijama obaju glasova i njihovim međusobnim odnosima pri čemu se zadržava na problemu nastupa drugog glasa te iznosi zanimljiva zapažanja i objašnjenja u vezi s njegovom slabijom razvijenosti. Posebno se bavi "strukturom

dvoglasa" pod kojim razumijeva njegov sazvučni "harmonijski" element. Navodi zastupljenost pojedinih intervala koji međusobno oblikuju 1. i 2. glas i načine kako oni nastaju. Pojave nekih intervala [npr. sekunde, kvarte] objašnjava kao rezultat u prvom redu melodijskog, a ne "harmonijskog" glazbenog mišljenja izvođača. Osim *karakteristika melopoetskih oblika* unutar kojih samo sažeto izlaže rezultate analize glazbenih formi i njihove procentualne zastupljenosti, a više se bavi njihovim tekstualnim dijelom i njegovom razradom], Golemović posebno govori o *tempu, kadencama, tonskim nizovima, ritmu i metru*. Posebnu pažnju poklanja stilskim karakteristikama izvođenja [*Osobnosti izvođenja*] - kako melodije [ukrasni tonovi, "poniranje glasa" i tekst ["gutanje" i dodavanje glasova, izobiljevanje teksta u dionici 2. glasa] tako i s obzirom na boju i intenzitet glasa [pjeva se glasno i punim grlom; u dionici solista, uslijed preforiranog pjevanja u želji da se nadglasuju redovito brojniji pjevači 2. glasa, često se javlja tremolo].

U nastavku uvodne studije Golemović se posebno bavi oblicima koji sadrže elemente i starije i novije tradicije, upozorava na sličnosti između ovog tipa dvoglasja i pojedinih oblika instrumentalne glazbene prakse [naročito svirke na dvojnicama], osvrće se na isti tip dvoglasja izvan Srbije [prema dostupnim objavljenim izvorima] i posvećuje pažnju njegovoj ulozi i mjestu u NOR-u.

Tokom izlaganja autor redovito upućuje na notne primjere sadržane u drugom, većem dijelu rada. Od ukupno 222 primjera, prva 32 odnose se na shematski predstavljene glavne karakteristike ovog tipa dvoglasja [tipovi melodija, kadenci, nastajanje pojedinih intervala i sazvuka itd.]. Slijedi spomenutih 135 Golemovićevih zapisa s područja Srbije, zatim 54 zapisa što ih je odabrao iz objavljenih radova raznih autora, i to iz Bosne i Hercegovine [13], iz Hrvatske [33] i Slovenije [Vela krajina, 2], i na kraju 6 zapisa dvoglasnog pjevanja ovog tipa na-

stalog u NOB-u.

Golemovićevi zapisи transponirani su na zajedničku visinu završnog tona [g¹] bez naznake originalne tonske visine [oznaka uz violinski ključ govori samo o spolu izvođača, dakle, o približnoj tonskoj visini]. U zapisima se taktnе crte ne upotrebljavaju za isticanje metroritamske strukture, već formalne strukture napjeva, tj. one ne označavaju pojedine manje metroritamske cjeline, nego najčešće kraj pojedinih melostihova. Osim što se taktnе crte ne upotrebljavaju za obilježavanje metroritamske strukture, na početku i/ili u toku zapisa nema ni oznaka za mjeru, pa zapisi u metroritamskom pogledu djeluju na neki način nepotpuno i nepregledno. Istina je da striktno obilježavanje metroritamske strukture oznakama za mjeru može u nekim slučajevima donekle opteretiti notni zapis. Primjerice, u napjevima s izraženom heterometrijom, pogotovo u onima u tzv. slobodnom ritmu u kojima se stalno izmjenjuju dobe nejednaka trajanja, obilježavanje promjena metričke strukture svakog pojedinog dijela napjeva vizualno prekida i cjeplja slobodan tok napjeva. Ipak, metroritamsko grupiranje koje postoji u napjevu potrebno je na neki način označiti i u zapisu - ako ne oznakama za mjeru [zbog prethodno navedenog razloga], a onda barem uobičajenom taktnom crtom.

Bez obzira na primjedbe koje se mogu postaviti u vezi s još nekim detaljima i propuštenim aspektima obrade [uostalom autor i sam kaže da zbog prostornih ograničenja nisu iscrpljeni svi problemi koji se javljaju u vezi s ovim oblikom], potrebno je istaknuti da je riječ o kvalitetnom radu i s glazbenе strane temeljito obrađenoj temi. Golemović je u prvom redu koncentriran na sam glazbeni materijal, čija obilježja uočava dobrim zapažanjima, pokušava im utvrditi uzroke, objasniti ih, detalje povezati u cjelinu i tumačiti ih u kontekstu cjelokupnog glazbenog izraza i sfere mišljenja njegovih nosilaca.

U našoj etnomuzikološkoj prak-

si zastupljeniji su radovi o folklornoj glazbi pojedinih krajeva ili glazbenom repertoaru vezanom uz pojedine običaje, ili pak radovi koji obrađuju tek neke segmente i pitanja uže stručne problematike [tonski odnosi, pitanja metra i ritma, terminologija i sl.]. Mnogo je manji broj radova koji sintetski obrađuju pojedine tipove ili vrste folklorne glazbe, koje se iz cjelokupnog glazbenofolklornog repertoara jednog većeg područja izdvajaju upravo po svojim glazbenim obilježjima. Oni zahtijevaju prilično iskušto i dobro poznavanje opsežne glazbene grada. Stoga ovaj rad, koji se i po temi i po načinu njezine obrade svrstava među spomenute, malobrojne radove, valja posebno pozdraviti. To više što Golemović pripada generaciji mlađih etnomuzikologa [rođ. 1955] i što već ovim svojim radom, nastalim gotovo na početku bavljenja znanstvenim radom [1981], dokazuje da je riječ o marljivu i talentiranu istraživaču, solidna znanja i već bogata terenskog iskustva.

GROZDANA MAROŠEVIĆ

Vlado Milošević, Ravna pjesma,
Glas, Banjaluka 1984, 104 str.

Zbirka bosanskih "ravnih pjesama" izdana je u povodu 50. godišnjice umjetničkog i znanstvenog rada akademika Vlade Miloševića. Sadrži 49 napjeva tzv. "ravnih pjesama", pretežno iz sjeverozapadnog dijela Bosne. Najveći broj primjera autor je zabilježio u Banjoj Luci i mjestima njezine okolice [17], zatim u okolici Ključa [9], dok je ostalih 17 lokaliteta zastupljeno najčešće s 1-2 glazbena zapisa.

"Ravno pjevanje" zapazio je već početkom stoljeća Ludvik Kuba i ustanovio da je ono najrašireniji i najomiljeniji oblik pjevanja u Bosni i Herce-